

Kapot van de visitatie

Verslag van de Lotgenotenbijeenkomst op 1 juni 2024

Op deze tweede Lotgenotendag waren tegen de dertig mensen aanwezig. Het voelde goed en vertrouwd elkaar weer te zien. De dagvoorzitter heette ieder welkom en vroeg de deelnemers deze dag tips te noteren voor collega's die in een traject van visitatie terecht komen.

Opening

Een van de initiatiefnemers opende de dag met een meditatie over Richteren 11:34-40. Over Jefta die zich vroom voordoet, maar geen verantwoordelijkheid neemt voor de gevolgen van zijn actie. Over de dochter, die opgeofferd wordt en die als een moedige vrouw voorziet wat er gebeurt en binnen de ruimte die haar gegeven wordt wél haar verantwoordelijkheid neemt. Als steun en protest is er de solidariteit van andere vrouwen, die jaarlijks haar zinloos sterven gedenken.

Dit verhaal raakt aan onze situatie als losgemaakte predikanten, waarbij wij vaak met verbijstering hebben ervaren hoe van God los de processen van losmaking verlopen, geleid door collega's in kerkelijke organen, die met de Bijbel in de hand, hun rigide besluiten ten uitvoer brengen. Het verhaal van de dochter en haar vriendinnen vertelt ons hoe belangrijk bondgenootschap is om staande te blijven en eigen waardigheid te bewaren. Mag deze dag met lotgenoten tot zegen zijn voor onszelf en voor de kerk als geloofwaardig instituut.

Terugblik

Vervolgens werd er een overzicht gegeven van de ontwikkelingen sinds de vorige ontmoetingsdag op 7 oktober 2023.

1. Gesprek met ds. Klaas Bakker, voorzitter van het GCA¹

Op zijn uitnodiging is er een gesprek geweest met hem en een collega-visitor, met zes lotgenoten, bijgestaan door Sjaak Verwijs en Claartje Sloomans van de BNP. Klaas Bakker benadrukte in dit gesprek nogmaals, dat het de insteek van de visitatie is om recht te doen en dat hij open staat voor de inbreng van de werkgroep Lotgenoten. De aanwezige lotgenoten hebben ernstige kritiek geuit op de gang van zaken tijdens visitaties; niet alleen de procedures moeten worden herzien, maar ook moet de schade die betrokken predikanten is aangedaan zoveel mogelijk worden hersteld.

Terugkijkend op dit gesprek hadden de lotgenoten de indruk dat de gesprekspartners zich onvoldoende bewust zijn hoe desastreus de huidige visitatieprocedure uitpakt voor betrokken predikanten. Een verslag van dit gesprek en van de evaluatie zijn aan Klaas Bakker en zijn collega gestuurd.²

2. Werkgroep Lotgenoten

De werkgroep Lotgenoten is ondertussen een werkgroep binnen de bond geworden.

3. Reactie Moderamen van de Synode van de PKN

¹ Generaal College voor de Visitatie

² We streven er naar het gesprek na 1 juni voort te zetten.

In juni 2022 stuurden vijf lotgenoten een noodkreet naar het Moderamen van de Synode van de PKN. In het antwoord dat de daarna opgerichte werkgroep ontving, liet het Moderamen weten “dat zij niet in kan gaan op individuele gevallen omdat het niet aan het Moderamen is om aan waarheidsvinding te doen. Als het Generale College voor de Visitatie rond de visitatie (inderdaad) structurele problemen zou signaleren zou het Moderamen overwegen welke actie er ondernomen zou moeten worden. Het juiste adres voor het melden van negatieve ervaringen met de visitatie is de klachtencommissie van het GVC, waar predikanten vertrouwelijk hun ervaringen kunnen delen.”³ Bij deze opmerking schoot de hele zaal spontaan in de lach.

Lezing: Kapot van de visitatie

Prof. Michiel de Vries, hoogleraar bestuurskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen, doet onderzoek naar ontwikkelingen en conflicten in openbaar bestuur en houdt zich bezig met contra-expertises van integriteitsonderzoek, beleid en beleidsprocessen. Onlangs verscheen van hem het boek ‘Kapot, hoe vilein is de deugindustrie?’⁴

In een buitengewoon boeiend en levendig college vertelde de Vries over de werkwijze van onderzoekscommissies, wat de wettelijke richtlijnen zijn en waar het fout gaat, zoals bij de visitatie binnen de PKN.

Voor onze bijeenkomst had hij een aantal anonieme losmakingsdossiers bestudeerd om zo een indruk te krijgen hoe kerkelijke procedures in de praktijk door visitatie worden uitgevoerd. Al lezend had hij geconstateerd, dat er nogal wat misgaat in de visitatieprocedure.

Richtlijnen voor persoonsgericht onderzoek

In zijn beoordeling van de dossiers maakte de Vries duidelijk wat de kaders van het RCGOG⁵ zijn waarbinnen persoonsgericht onderzoek zou moeten plaatsvinden.

De onderzoeker:

Allereerst dient iedere onderzoeker, die belast is met een persoonsgericht onderzoek, hiervoor voldoende gecertificeerd te zijn. Volgens de richtlijnen van het RCGOC dienen persoonsgerichte onderzoekers deskundig, onpartijdig en onafhankelijk te zijn. Daarnaast dienen zij te zorgen voor een transparant en coherent onderzoeksprotocol, om een zorgvuldige procesgang te waarborgen, met daarin een duidelijk omschreven normenkader, de vastlegging van hoor en wederhoor en, juist omdat het een persoonsgericht onderzoek betreft, de absolute garantie van geheimhouding van privacygevoelige informatie. Onderzoekers dienen de rechten en belangen van de betrokken personen voortdurend in het oog te houden, dienen planmatig te communiceren, en zonodig ook bereid te zijn om de aanvankelijke onderzoeksvraag aan te passen.

Het onderzoek

³ Brief Moderamen aan bestuur BNP d.d. 24 januari 2024

⁴ M. De Vries, Kapot, hoe vilein van de deugindustrie? Uitgeverij Blauwburgwal. ISBN 9789493340022

⁵ Het RCGOG (Regeringscommissie seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld) heeft een aantal eisen opgesteld waaraan persoonsgericht onderzoek moet voldoen.

De Vries noemde vervolgens de eisen waaraan een persoonsgericht onderzoek moet voldoen.

1. Serieuze behandeling van de melding door de organisatie voor zowel de melder als de beschuldigde.
2. De behandeling van een melding dient in verhouding te staan tot de ernst ervan; op grond daarvan moet voor de minst ingrijpende aanpak gekozen worden.
3. Recht op informatie voor zowel de melder als de beschuldigde over het proces en de stappen die genomen gaan worden.
4. Ondersteuning en toegang tot hulpbronnen, zodat melder en de beschuldigde weten waar ze terecht kunnen voor advies, begeleiding en emotionele steun.
5. Vertrouwelijkheid en privacy in de procedures, zodat de privacygevoelige informatie alleen met instemming wordt gedeeld met de betrokkenen bij het afhandelingsproces.
6. Onpartijdigheid van de besluitvorming en een eerlijk proces zonder vooringenomen oordelen.
7. Het delen van tijdlijnen en updates aan alle partijen met een indicatie van de verwachte tijdlijnen voor het afhandelingsproces.
8. Het informeren van de melder en beschuldigde over mogelijke gevolgen, afhankelijk van de uitkomst van de opvolging.
9. Recht op hoor en wederhoor, zodat ook de beschuldigde zijn/haar kant van het verhaal kan vertellen en kan reageren op de aantijgingen.
10. Recht op verdediging. De beschuldigde moet voldoende gelegenheid krijgen om zichzelf te verdedigen. Dit houdt in elk geval in dat de beschuldigde een beroep kan doen op de bepalingen van de AVG⁶. Dit geldt ook voor de melder, als er weerwoord op de melding komt. Dit kan bestaan uit het bijwonen van hoorzittingen, het indienen van schriftelijke verklaringen en het aanleveren van bewijs.
11. Nazorg voor de betrokkenen, zodat deze na het proces verder kunnen.
12. Recht op een zorgvuldige afhandeling, waarbij de betrokkene een klacht (of bezwaar) mag indienen, als deze het niet eens is met de afhandeling van de melding door de organisatie.

Het recht op wederhoor

Een belangrijke eis bij persoonsgericht onderzoek is het recht van de beschuldigde op wederhoor. Dat dient drie doelen.

1. De beschuldigde de kans te geven tegenspraak te bieden aan wat de tegenpartij argumenteert, dat te weerleggen of te weerspreken.
2. Een gelijkwaardige kans te bieden aan alle betrokkenen zodat ieder zijn/haar verhaal kan vertellen en de door hen ingebrachte feiten kunnen toelichten.
3. Gelijke kansen te bieden aan alle partijen om de besluitvormer, in casu de rechter/besluitvormer, van het eigen standpunt te overtuigen.
4. Tot slot hoort bij goed hoor er wederhoor ook, dat de betrokkenen het rapport moeten kunnen inzien en de mogelijkheid moeten hebben om te reageren op het gehele concept-rapport **voordat** het rapport naar de opdrachtgever gaat.

De visitatierapporten nader bekeken

Aan de hand van de hem toegezonden dossiers van een zevental predikanten constateerde De Vries:

⁶ Algemene Verordening Gegevensbescherming

- Dat de visitatoren, die het persoonsgerichte onderzoek hadden uitgevoerd, hiervoor niet waren opgeleid.
- Zich ook niet hadden gehouden aan de basisvoorwaarden voor goed onderzoek.
- Het ontbreken in het visitatierapport van een normenkader, waarbinnen het onderzoek was uitgevoerd, waardoor de betrokken predikant vaak niet weet, wat hem/haar wordt verweten.
- Het ontbreken van een feitenrelaas, waardoor onduidelijk blijft, wie wat waar wanneer zou hebben gedaan.
- Het ontbreken van ondersteunend bewijs in geval van tegenstrijdige verklaringen.
- Het ontbreken van een analyse van vastgesteld gedrag binnen het gestelde normenkader.
- Hoewel de rapporten wel conclusies bevatten over achterliggende conflicten, bevatten de onderzoeken geen concrete feiten over wat de onderzochte wordt verweten.
- Het ontbreken van informatie, waar de desbetreffende predikant terecht kan voor advies, begeleiding en emotionele steun.

Proportionaliteit

In zijn beoordeling vraagt de Vries zich ernstig af of het instrument en de gevolgen van een losmaking in verhouding staan met wat de betreffende predikanten verweten wordt. In de door hem bestudeerde dossiers blijkt het te gaan om incidenten: dat predikanten te weinig verbindend of te weinig empathisch worden gevonden, een keer een bijeenkomst missen, een bepaalde opvatting hebben over cantorij of liturgie of dat het normaal functioneren van predikanten door ánderen onmogelijk wordt gemaakt. De Vries concludeert dat het in bestudeerde dossiers uiteindelijk maar om één ding draait: ***Er is een machtsconflict tussen (iemand uit) de kerkenraad en de dominee.***

Tenslotte:

1. De visitatoren beweren zelf alleen maar advies te geven; maar uit de praktijk blijkt juist het tegendeel. Binnen de visitatie zoals die nu georganiseerd is, lopen de rollen van onderzoeker, aanklager, rechter én executeur onontwarbaar door elkaar heen.
2. In de bestudeerde dossiers blijkt weinig van de noodzakelijke procedurele en inhoudelijke zorgvuldigheid.
3. Als werkgever zou de kerk er daarom goed aan doen om naar de richtlijnen voor persoonsgericht onderzoek van de RCGOG te kijken en die in het kerkrecht te implementeren en in de procedures te integreren en zorg te dragen voor de broodnodige controle op de strikte naleving ervan.

Lezing: Recht en onrecht in de kerk

Na de lunch hield één van de losgemaakte predikanten een kort maar indrukwekkend betoog aan de hand van een aantal stellingen en haar ervaringen met de visitatie en de rechtsgang binnen de PKN:

- 1: De predikant heeft geen rechtspositie ondanks de overeenkomst sui generis van de predikant en ook als de predikant helemaal niets te verwijten valt. 2. Dit betekent heel concreet: als een ingewijde zegt: “de predikant moet weg” – dan regelt de kerk dat. 3. Dat ligt niet aan de regels, want: op zich is er niets mis met kerkrecht en visitatie. 4 De kerkelijke praktijk van visitatie en rechtspraak is ontspoord om redenen van macht. 5. Dit

heeft – met de visitatieprocedure als ongeldig alibi - geleid tot een rechtsgang in strijd met kerkrecht en fundamentele rechtsbeginselen zoals ‘hoor en wederhoor’ en ‘mensenrechten’. 6. Zo krijgt de kerk altijd haar zin. Visitatoren komen ‘horen’, en doen daarmee wat ze willen. 7. Het gegeven, dat de predikant geen rechtspositie heeft moet uit de wereld.

Geraakt door haar drive en persoonlijke inzet om deze rechtsongelijkheid en dit onrecht aan te vechten werd vanuit de zaal voorgesteld om een crowdfunding te starten om zo bij te dragen aan de juridische kosten van hoger beroep en cassatie. Het voorstel werd met applaus begroet. De werkgroep Lotgenoten zal hierin initiatief nemen.

Forumgesprek

Naast deze predikant en prof. Michiel de Vries nam Mr. Peter Raven zitting in het forum. Peter Raven is jurist en gespecialiseerd in arbeidsrecht en ondernemingsrecht en o.a. bezig met een promotieonderzoek aan de VU in Amsterdam naar de rechtspositie van predikanten in Nederland, vergeleken met die in België, Duitsland en de Verenigde Staten.

In het gesprek met de forumleden werden o.a. het volgende opgemerkt:

1. Visitatoren zijn niet onafhankelijk, maar laten hun oren vaak hangen naar degenen, die de touwtjes in handen hebben. Als het advies ten gunste van de betrokken predikant uitvalt, wordt dit door de tegenpartij vaak van de hand gewezen en delft de predikant het onderspit. Zou het daarom niet beter zijn om de visitatie gewoon over te slaan en de predikant gelijk los te maken? Of als predikant gewoon je biezen te pakken?
2. Als je als klokkenluider binnen de kerk aan de bel trekt, dan weet je dat je aan het kortste eind trekt. Is er een klokkenluidersregeling binnen de kerk? Is het beter om anoniem te lekken dan om misstanden aan de orde te stellen?
3. De inrichtingsvrijheid van de kerken m.b.t de arbeidsrechtelijke positie van haar predikanten uit 1907 heeft de afgelopen eeuw geen gelijke tred gehouden met de ontwikkelingen in het seculiere arbeidsrecht. Omwille van de rechtsgelijkheid zoals in art. 1 van de grondwet verwoord, dient de hierdoor ontstane discrepantie onmiddellijk te worden opgeheven.
4. Als je als predikant ontslagen wordt (losgemaakt) verkleint dat de kansen op het vinden van een vergelijkbare betrekking binnen de kerk. Waar het seculiere arbeidsrecht de werkgever verplicht om eerst een oplossing binnen de organisatie te zoeken gaat de kerk direct over tot losmaking zonder eerst de predikant een andere baan binnen de organisatie aan te bieden.
5. Tenslotte kwam de vraag naar voren waarom de kerk weigert om de feiten in oogen-schouw te nemen. Wat weerhoudt haar om te erkennen, dat de huidige praktijk van persoonsgericht onderzoek binnen de kerk de betrokken predikant en zijn/haar directe omgeving psychisch beschadigt en emotioneel verwondt? Wil de kerk hiermee onrust en commotie voorkomen? De prijs, die de kerk hiervoor betaalt, is het verlies van haar geloofwaardigheid en betrouwbaarheid.

Vanuit eigen ervaring geven een aantal lotgenoten de volgende adviezen mee voor wie met visitatie te maken krijgt:

1. Vraag direct naar procedures en jouw rechten.

2. Weet dat het Generale College voor de Ambtsontheffing (GCA) niet inhoudelijk naar je verslag kijkt. Er wordt alleen gekeken of er een conflict is om vervolgens over te gaan tot losmaking.
3. Hou vanaf het begin secuur je eigens dossier bij van mailtjes, telefoontjes, afspraken, gesprekken en verslagen.
4. Zoek steun bij de Lotgenoten!

Afsluiting

De dag werd afgesloten met een korte meditatie over psalm 37:

*Erger je niet aan slechte mensen,
wees niet jaloers op wie kwaad doen.
Vertrouw op de HEER en doe het goede.
Maak je niet druk over slechte mensen.*

Het advies van mensen in de Bijbel die onrechtvaardig behandeld werden is: ga niet te werk met de methoden die je vijand hanteert. Liegt je vijand? Jij liegt niet, ook als een leugen veel makkelijker is. Jij blijft integer, ook al word je verleid om de boel net zo te verdraaien als die vijand. Je denkt niet alleen aan je eigen belangen, maar ziet die van anderen ook. Jij slaat niet terug. Jij houdt te bij waarheid en waardigheid. Weinig dingen zijn zo funest voor je tegenstander als dat jij je fatsoen houdt. Des te duidelijker wordt zijn onheuse gedrag. En wie weet kijkt hij in de spiegel die je hem zo voorhoudt en ziet hij zelf hoe rot hij doet.

*Leg je leven in de handen van de HEER,
vertrouw op Hem, Hij zal dit voor je doen:
het recht zal dagen als het morgenlicht,
de gerechtigheid stralen als de middagzon.*

Juli 2024
Werkgroep Lotgenoten
Contact: Lotgenoten@xs4all.nl